

Näyttelijälle

Seuraavassa koetetaan antaa jonkinlaista ohjausta näyttämöillemme työskenteleville. Tällainen esitys ei voi olla tarkka eikä yksityiskohtainen. Päinvastoin se on sangen ylimalkainen. Mutta toivottavasti sellaiset toverit, jotka eivät ole tilaisuudessa ohjauksen eikä arvostelun kautta saamaan neuvoja, voivat siitä onkia edes jonkun opastuksen.

Seuratessa jonkun osan eli roolin — niinkuin sitä näyttämökielellä kutsutaan — kohtaloo, tulee huomion ensin kiintyä roolin valintaan. Amatööri-näyttelijän on aina koetettava saada sellainen rooli, joka edes osapuilleen sopii hänelle. Tämä sen vuoksi, että hänen täytyy verrattain vähillä harjoituksilla mennä näyttelemään, joten rooli on saatava mahdollisimman vähällä vaivalla mahdollisimman hyväksi. Vaikka johtaja tavallisesti jakaakin roolit, vaikuttaa siihen paljon näyttelijän itsensäkin mielipide. Tällöin tulee kysymyksen ankara itsearvostelu ja itsetuntemus. Täytyy ehdottomasti tuntea heikkoutensa ja vahvuutensa. Samoin täytyy tuntea nämä seikat kanssänäyttelijässään. Eikä ainoastaan tuntea, vaan myöskin tunnustaa. Siten vähenee useinkin aivan kiussalliseksi yltyvä roolien pyynti, ja taas toiselta puolen voi johtaja sopivammin ne jakaa. Johtaja ei kuitenkaan aina saa rooleja jokaisen mielen mukaan. Se johtuu, paitsi auktoriteetin säilyttämisestä, myöskin siitä, että näyttelijä ei aina itse tiedä, mitä hän voi näytellä hyvin, mitä ei. Sitäpaitsi on johtajan kat-

sottava etupäässä kokonaisuutta, ja sen vuoksi useinkin jaettava roolit edellä mainitusta tavasta poikkeavasti.

Kun sitten rooli on saatu, on sitä ruvettava huolellisesti valmistamaan. Aivan ensimmäiseksi on luettava koko kappale tarkasti ja ajatellen. Kun tällainen joka henkilön erikseen luku veisi lijan paljon aikaa, voidaan se tehdä yhdessä, n. s. pöytäharjoituksissa. Mutta nämä harjoitukset eivät saa muodostua ainoastaan "välttämättömäksi pakoksi", vaan niitä on pidettävä vähintään yhtä tärkeinä kuin muitakin harjoituksia. Sen vuoksi on jokaisen kappaleeseen kuuluvan henkilön tarkasti seurattava koko kappaleen lukemista, eikä ainoastaan sitä paikkaa, missä itsellään on sanomista.

Tämän jälkeen alkaa varsinainen roolien valmistus. Ensiksikin tulee esittäjän päästä selville roolin ajatussisällöstä. Roolissa ei saa olla yhtään kohtaa, jota esittäjä ei voisi selittää luonnollisesti esittävän henkilön ja kappaleen ääriivivojen sisällä. Samoin on päästävä selville esitettävän henkilön elämänvaiheista, ympäristöstä y. m. s. siltä ajalta, joka on kulunut ennen kappaleen alkamista. Viittauksia ja selitelyitä tällaisiin seikkoihin löytää omasta roolistaan, mutta myöskin usein toisten samassa kappaleessa esiintyvien henkilöiden rooleista. Mutta mistä sitä tietää mitä toisten rooleissa on, ennenkuin harjoituksissa? Kyllä tietää, jos tarkkaan seuraa pöytäharjoituksia. Kun näin on saatu selville henkilön

rajaviivat, hahmon, on sitä ruvettava värittämään, s. o., on annettava henkilölle oma persoonallisuutensa. Mutta taaskin on muistettava, että sen täytyy tapahtua esittävän henkilön ääri- viivojen sisällä. On siis esitettävä kirjailijan ajatuksille ja mielipiteille oikeutta antaen ja oman persoonallisuutensa värittämänä. Näiden edellämäinittujen seikkojen tutkimiseen pitäisi näyttelijän antautua tarmolla. Tämä ei tarvitse merkitä sitä, että näyttelijän tulisi hautaantua päiväkausiksi loukkoonsa. Ei, päinvastoin tällainen tutkiminen käy paraiten päinsä kulkiessa, työssä j. n. e. Suureksi avuksi sekä tässä tutkimisessä että koko näyttelemissessä on ulkoa oppiminen. Sehän onkin niin harmillista, ettei siitä tarvitse sen enempää sanoja tuhlata. Huomautettakoon vain, että ulkoaoppiminen ei saa tulla päätekiijäksi.

Seuraava tärkeä huomion arvoinen seikka on liikkeiden teko. Liikkeitä koskeva kysymys on parhaiten ratkaistu silloin, kun ne tulevat itsestään, ajattelematta. Mutta niin ne eivät tule aina, eikä vasta alka- valle ollenkaan. Siis niitä on ajateltava, muisteltava. Tällöinkin on taas muistettava, että pysytään henkilön ja kappaleen ääri- viivojen sisällä. Mutta ei sillä hyvä. Niitä tehdessä on usein- kin otettava huomioon myöskin kappaleen historiallinen aika. Samoin on erikoisesti huomatta- vaa, kuuluuko esitettävä henkilö kiihkeihin ja vilkasliikkei- siin (esim. karjalaiset, juutalaiset j. n. e.) vai jäykkiin ja kan- keihin (esim. hämäläiset j. n. e.) On varottava toistamasta samaa liikettä kovin usein. Varsinkin, jos liike sattuu olemaan erikoi-

nen ja silmäänpistävä. Toistami- nen tekee esityksen värittömä- ksi, pitkävetoiseksi, jopa tuskas- tuttavaksikin. Samoin on va- rottava turhanpäiväistä haromis- ta. Jokaisen liikkeen pitäisi ai- na merkitä jotakin. Samoin ovat ne aina suoritettavat loppuun saakka, ellei erikoisesti juuri liik- keiden keskeneräisyydellä halua saada jotakin hapuilevaa t. m. s. luonnekuvaa esille. Vaikka vil- kas ja vaikea liikkeiden teko elä- vöittääkin suuresti esitystä, niin epävarma ja tarkotukseton haro- minen vie usein hyvääkin esitys- tä suuresti alaspäin. Usein voi tehdä parhaimman vaikutuksen varsin niukoilla liikkeillä, mel- keinpä voisi sanoa liikkeittömällä esityksellä. Mutta tällaista ta- paa on käytettävä mahdollisim- man varovasti.

Samoin kuin liikkeet elävöit- tävät esitystä myöskin asen- not ja erittäinkin kasvojen ilmeet. Asennot useimmiten tulevat itsestään, mutta voi niit- äkin ajatukSELLISESTI määrittellä. On vältettävä vain huomaamat- tomia asennoita ja ennen kaik- kea ympäri seiniä "lentämistä", jota meikäläisilläkin näyttämöil- lä usein näkee. Mutta melkein tärkeämpiä kuin liikkeet on kas- vojen ilmeet. Niitäkin tehdes- sä on noudatettava maltillisuut- ta ja kohtuutta. Kaikenlaisia totunnaistapoja on vältettävä. Sellaisia ovat m. m. silmien rä- pyttäminen, siristäminen ja ver- rattain pitkäksi ajaksi sulkemi- nen, kulmien kohottaminen tai alas kurtistaminen, otsan rypis- täminen, nenän väänteleminen, tyhjän nieleskeleminen, huulien nuoleksemisen j. n. e. Kaikista tä- män suuntaisista on päästävä va- paaksi. Mutta koska ei niitä it- se helposti huomaa, on toisten

toverien niistä ystävällisesti huomautettava. Samanlaisia totunnaistapoja on usein myöskin käsillä: milloin niitä pitää heiluttaa tarpeettomasti, milloin hypistellä sitä tai tätä j. n. e.; niistäkin on vapauduttava.

Kanssanayttelijän ja näyttämön tunteminen on erittäin tärkeätä. Sen vuoksi onkin välttämättä otettava joka kohtaus, joka repliikki siten, kuin sen aikoo esittääkin. Usein kuulee harjoituksissa sanottavan, että "kyllä minä sitten...", mutta voikin käydä niin, ettei se "sitten" tule sen paremmin, ja jos tuleekin, niin eivät kanssänäyttelijät tiedä tuleeko se "sitten" ja millä tavalla, eivätkä osaa sen mukaan toisiinsa mukautua. — Mainittakoon tässä esimerkin vuoksi, että m. m. erään kuuluisan saksalaisen näyttelijättären Lehmanin täytyy usein tankata paria, kolmea sanaa puolisen tuntia, ennenkuin saa sen johtajalleen ja itselleen kelpaamaan. Mutta sitenpä hänestä on tullutkin vertaistaan etsivä alallaan.

Vaikka kappaleen ehjyden ja kokonaisuuden valvominen kuuluukin johtajalle, on näyttelijän itsensäkin siitä pidettävä huolta. Verrattain pian ja lupaavasti tottuu kuulemaan ja näkemään epäsointuja eri henkilöitten näyttelemisessä. Ne ovat poistettavat. Kaiken on mentävä sopuisuudesta ja joustavasti. Tämä ei tarkoita sitä että kaikkien olisi näytettävä niinkuin yhdestä valinkaa-vasta tulleina, persoonallisuutensa menettäneinä, vaan kaikkien täytyy olla toisiinsa sopuisuudessa suhteessa.

Ja sitten hiukan pukemisesta ja naamioimisesta. Johtaja tavallisesti määrää pu-

vut, usein naamionkin. Mutta siinäkin jää vielä paljon näyttelijästä riippumaan. Hänen tulee kantaa kunkin kertainen pukunsa siten, että katsojasta näyttää hän siinä puvussa syntyneenkin. Tämän vuoksi olisi hyvä, jos ainakin parissa kolmessa viikkuisessa harjoituksessa saisi päälle esityksessä käytettävän puvun edes pääasiallisimmat osat. Meikäläisille amatööreille sellaiset harjoitukset olisivat varsin terveellisiä, sillä mistäpä se meikäläinen muuten tottuu käyttämään esim. hännystakkia. — Ja naamioitus! Siinä, jos missä, tulee kokemus ja harjaannus kysymykseen. jokaisen olisi koettava itsensä tuhria naamansa. Alussa se kyllä voi tuntua hankalalle, mutta kyllä se siitä paranee. Ei pidä pitää päämääränä, että "kunhan nyt vain näkisivät, olen minäkin maalattu". Päinvastoin tulee naamioituksen olla sellaista, ettei mitään varsinaista "maalausta" näy. On vältettävä liian lievää ja liian kärkeää naamioimista. Se riippuu näyttämön valaistuksesta. Senpä vuoksi tulisikin saada jo kenraaliharjoituksiin sellainen näyttämö valon y. m. puolesta, kun se tulee esityksessäkkin olemaan.

Esityspäivänä ei tarvitse "hoitaa" itseään sen paremmin kuin muulloinkaan. Sellaiset neuvot kuin "ole syömättä koko esityspäivän", "juo sitä tai tätä" j. n. e. ovat kaikki hullutusta. Paras on elää aivan säännöllisesti sinäkin päivänä ja välttää, mikäli mahdollista, kaikenlaista hermostumista. Samoin on vältettävä ääntä selventäviä ja hermostoa tyynnyttäviä lääkkeitä ja yleensä kaikkea rohdottelemisia. Jos niitä alkaa käyttää alussa vaikka vähemmässäkin

määrässä, tulee siitä ennen pitkää aika vastus. Tietysti väkijuomat kuuluvat myöskin näihin lääkkeisiin.

Lopuksi lainattakoon Shakespearen Hamletista muutamia neuvoja näyttelijöille. Sängen useat ovat niistä vielä nykyäänkin paikallaan.

Hamlet puhelee samannimisen näytelmän kolmannessa näytöksessä ystävälleen näyttelijälle seuraavasti:

— Lausukaa, olkaa niin hyvä, tämä puhe, niinkuin minä sen teille lausuin, sujuvalla kielellä; mutta jos sitä kangerratte, niinkuin moni meidän näyttelijöistä, niin kuulisin yhtä hyvin palovartijan värsyjäni huutavan. Älkää myöskään ilmaa käsillänne liiaksi hosuko, näin tällä tavalla; vaan tehkää kaikki siivosti; sillä itse intohimonkin virrassa, hyrskyssä ja, niin sanoakseni, pyörteessä pitää teidän osottaa ja noudattaa kohtuutta, joka tekee sen miellyttäväksi. Oi, sydäntäni vihlasee, kun kuulen tuollaisen paksutukkaisen kolhon repivän himonsa kappaleiksi, ihanpa ryysyiksi, halkaistakseen alhaisen korvia, joka, suurimmaksi osaksi, ei muuta ymmärrä kuin hullutuksia ja melua. Sellaiselle suurisuiselle pöyhkärille soisin kelpo löylytyksen; hän on hirviötä hirveämpi. Sellaista välttäkää, mä pyydän. — Mutta älkää liian laimeakaan olko, vaan ottakaa oma ymmärryksenne johtajaksi. Sovittakaa sanat toimintaan ja toiminta sanoihin, tar-

kasti vaariinottaen, ett'ette poikea luonnollisesta kohtuudesta; sillä kaikki sellainen liioittelemisen on vastoin näytelmän tarkotusta, jonka tehtävänä aluin on ollut ja vieläkin on pitää ikäänkuin kuvastinta luonnolle, näyttää hyvyydelle sen omat piirteet, pahuudelle sen oma kuva ja itse aikakaudelle sen oma muoto ja luonto. Jos tätä nyt liioitellaan tai laimeasti esitellään, niin saat- taan tuo kyllä ajattelelemattomassa herättää naurua, mutta järki-ihmistä se vaan suututtaa; ja yhden ainoan järkimiehen moite pitää teille olla suurempi-arvoinen, kuin huoneentäysi noita toisia. Oi, niitä on näyttelijöitä, joiden itse olen nähnyt näyttelevän, — ja kuullut muiden heitä kiittävä, oikeinpa ylistämällä, — joilla, pilkkaamatta, ei ole kristityn puhetapaa eikä pakanan eikä ihmisen käyntiä, vaan jotka rehentelivät ja ärjyivät niin että luulin jonkun luonnon oppipojan ihmisistä tehneen, ja hutiloimalla lisäksi, niin inhoittavasti he ihmisyyttä osottelivat. — Ja älkää salliko niiden, jotka narreina näyttelevät, puhua enemmän kuin mitä heidän osaansa kuuluu; sillä heidän joukossaan on sellaisia, jotka itse nauravat, saadakseen joukon tyhmiä katse- lijoita myöskin nauramaan; vaikka samaan aikaan, joku tärkeä kohta kappaleessa olisi huomioon otettava. Tuo on hävitöntä ja osoittaa aivan surkuteltavaa kunnianhimoa siinä narrissa, joka niin tekee". E. B.